

ŞÜPHELİ ALACAK MÜESSESESİ ve ÖZELLİKLİ HUSUSLAR

DOUBTFUL DEBT AND SPECIAL FEATURES

Sedat KANLI*

Fehmi EGE**

ÖZ

Ticari ve/veya zirai kazançları üzerinden vergilendirilen mükelleflerin, vergilemede adalet ilkesi çerçevesinde vergilendirilebilmelerini sağlamak amacıyla kanun koyucu tarafından birçok hukuki düzenleme yapılmaktadır. Söz konusu düzenlemelerden biri de mükelleflerin tahsil edemedikleri kazançları üzerinden vergilendirilmelerini önlemek amacıyla 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 323' üncü maddesi ile düzenlenen "Şüpheli Alacak" müessesesidir. Makalemizde, "Şüpheli Alacak" uygulamasından yararlanılabilmesi için, bahse konu uygulamanın düzenlendiği kanun maddesinde belirtilen şartlar ile ilgili önem arz ettiğini düşündüğümüz özellikli hususları, kanuni düzenlemeler ve Maliye İdaresi tarafından verilmiş olan özgelere çerçevesinde açıklayacağız.

Anahtar Kelimeler: Şüpheli Alacak Karşılığı, Tahakkuk Esası, Teminat, Dava ve İcra Takibi, Verilen Avanslar.

ABSTRACT

In order to ensure that taxpayers taxed on commercial and / or agricultural income can be taxed within the framework of the tax justice principle Many legal arrangements are made by the legislator. One such arrangement is the "Doubtful Debt" organization, which is organized in accordance with Article 323 of the Tax Procedure Law No: 213 to prevent taxpayers from being taxed on their earnings that they can not collect. In our article, in order to benefit from the "Doubtful Debt" implementation, we will disclose in the framework of the legal regulations and the specifications given by the Ministry of Finance the special features that we consider to be important for the conditions laid down in the law for this implementation.

Keywords: Doubtful debt receivable, accrual basis, guarantee, lawsuit and execution attendant, advance payments given

* Vergi Müfettiş Yardımcısı

** Vergi Müfettiş Yardımcısı

M.G.T.: 02.12.2017 / M.K.T.: 14.12.2017

1- GİRİŞ

Ticari hayatta kişiler/kurumlar karlarını maksimize edebilmek ve piyasada var olabilmek adına mal/hizmetlerini alacak olan kişilere/kurumlara satışlarını vadeli olarak yapabilmektedirler. Satışların vadeli olarak gerçekleştirilmesi, ilk başta alıcının maddi imkansızlıklarından kaynaklandığı düşünülse de, bu durum daha çok mal/hizmet satan tarafın piyasadan daha fazla müşteri çekebilmek amacı ile kullandığı bir enstrüman haline gelmiştir.

Vadeli satışlar müşteri sayısını artırması hasebi ile satıcı açısından ilk aşamada olumlu sonuçlar doğurmaktadır. Ancak sürecin devamında, satılan mal/hizmet bedelinin alıcıdan tahsil edilmesinde birtakım sorunlarla karşılaşabilmekte hatta alacaklar tahsil edemeyebilmektedirler. Bu durum, satıcının aslında elde etmediği bir gelir (dolayısı ile kazanç) üzerinden vergilendirilmesine sebebiyet vermekte ve satıcıyı ek bir vergi yükü altına sokmak sureti ile satışı gerçekleştirenler üzerinde olumsuz etkiler doğurmaktadır. Bu ek vergi yükünün esas kaynağı ise, ticari ve/veya zirai kazanç elde eden mükelleflerin vergilendirilmelerinde kanun koyucu tarafından tahakkuk esas ilkesinin benimsenmiş olmasıdır.

Tahakkuk esasına göre; mal/hizmet bedelinin tahsil edilebilir hale gelmesi vergiye tabi geliri ortaya çıkarmakta ancak bedelin tahsil edilip edilmemesi vergiye tabi gelirin tespiti açısından bir önem taşımamaktadır. Bu durumu örneklendirmek gerekirse; ticari kazanç sahibinin vadeli çek karşılığında mal/hizmet satışı yapması halinde, kazanç tahakkuk ettiğinden çekin vadesinde tahsil edilememesi gibi bir durum ortaya çıkması halinde dahi ticari kazanç sahibi satış sonucunda elde ettiği kar üzerinden vergilendirilecektir.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız şekilde, mükellefler açısından ortaya çıkabilecek mağduriyetleri önlemek ve vergilendirmede adalet ilkesinin tesisini sağlamak amacı ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 323'üncü maddesinde düzenleme altına alınmış olan "*Şüpheli Alacak*" müessesesi hakkındaki özellikli konuların, kanuni düzenlemeler çerçevesinde değerlendirmesi hususu çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

2- BİR ALACAĞIN ŞÜPHELİ ALACAK OLARAK DEĞERLENDİRİLEBİLMESİNİN ŞARTLARI

Şüpheli alacak müessesesi, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 323'üncü maddesi ile düzenleme altına alınmış olup söz konusu madde metninin tamamına aşağıda yer verilmiştir,

"Madde 323 – Şüpheli Alacaklar

Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla;

- 1. Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar;*
- 2. Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar;*

Şüpheli alacak sayılır.

Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir.

Bu karşılığın hangi alacaklara ait olduğu karşılık hesabında gösterilir. Teminatlı alacaklarda bu karşılık teminattan geri kalan miktara inhisar eder.

Şüpheli alacakların sonradan tahsil edilen miktarları tahsil edildikleri dönemde kar-zarar hesabına intikal ettirilir."

2.1- Ticari ve Zirai Kazancın Elde Edilmesi ve İdamesi ile İlgili Olmalı

Bir alacağın, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olduğunun kabulü için, aşağıda detaylı olarak açıklanan bazı özellikli hususlar dışında, o alacağın daha önceden hasılat¹ olarak kaydedilmiş olması, yani alacağın ticari veya zirai faaliyet sonucu elde edilmiş olması gerekmektedir. Dolayısıyla hatır senetleri gibi daha önceden hasılat olarak kaydedilmeyen bir alacak için karşılık ayrılması mümkün olmayacaktır.²

2.1.1- Serbest Meslek Erbabı Bu Düzenlemeden Yararlanabilir Mi?

Kanun maddesinden anlaşılacağı üzere, şüpheli alacak uygulamasından sadece ticari ve zirai kazanç sahipleri yararlanabilmekte olup, mesleki kazanç sahiplerinin bu uygulamadan yararlanması söz konusu değildir. Ancak 31.01.2012 tarihli Çek Kanunu'nda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile çeklerin 31.12.2017 tarihine kadar vadeli olarak düzenlenebileceği hüküm altına alınmıştır. Bu kanunun yürürlüğe girmesinden sonra serbest meslek erbapları, mal veya hizmet satışlarına karşılık olarak hasılat kaydettikleri ve vadeli çekle yaptıkları tahsilatların, çeklerin vade tarihinde karşılıksız çıkmasından dolayı söz konusu alacaklar için diğer şartların da sağlanması koşulu ile şüpheli alacak karşılığı ayırabilmeleri gerektiği görüşünü savunmaktadırlar. Söz konusu görüş dikkate alındığında, serbest meslek erbaplarının da şüpheli alacakları için karşılık ayırabilecekleri düşünülebilir. Ancak serbest meslek erbaplarının bu hükümden yararlanmasının kanunun ruhuna aykırı olacağı açıktır. Şüpheli alacak müessesesinin getiriliş amacı tahakkuk esasına göre vergilendirilen ticari ve zirai kazanç sahiplerinin elde edemedikleri gelirlerinden dolayı vergilendirilmelerini önlemektir. Bundan itibaren tahsil esaslı usulüne göre tespit edilen kazançların tespiti sırasında bu müessesenin uygulama alanı bulamayacağı açıktır.

Yukarıda ifade ettiğimiz Çek Kanunu'nda yapılan değişiklik sadece geçici bir düzenlemedir. Kanun değişikliği geçici bir düzenleme olmasına rağmen akla hemen 64 No.lu Vergi Usul Kanunu Sirküleri ile düzenlenen vadeli çeklerin de vadeli senetler gibi kabul edilebileceği ve reeskont ayrılabilceği hükmü gelebilmektedir. Bu noktada tahsil usulüne göre kazanç tespiti yapan serbest meslek erbaplarının da şüpheli alacaklar müessesesinden yararlanmasından ziyade vadeli çeklerin hasılat olarak kaydedileceği zamana ilişkin bir belirleme yapılması, serbest meslek erbabının hasılat kaydetme açısından aynı reeskont uygulamasındaki gibi vadeli senetlere ilişkin hükümleri veya uygulamaları dikkate alması daha doğru olacaktır. Aksi halde, bir düzenleme yapılması hem kanunun ruhuna aykırı olacak hem de geçici bir düzenleme için kanunda değişikliğe gidilmesini gerektirecektir.

2.1.2- Ortaklardan Alacaklar Tahsil Edilemezse Şüpheli Alacak Sayılır Mı?

Şirketlerin ortaklarından olan alacaklarını tahsil edemedikleri durumda bu alacakları şüpheli alacak olarak değerlendirip değerlendiremeyecekleri söz konusu alacağın nev'ine göre belirlenmektedir. Alacak, ticari faaliyete binaen doğduysa şüpheli olarak kabul edilmesinde bir sakınca bulunmamakta ancak ticari faaliyetle ilgisi olmaksızın ortaya çıkmış olması halinde ise şüpheli olarak kabul

¹ Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesine ekleyen 2365 Sayılı Kanun'un 55'inci maddesinin gerekçesi; "Karşılık ayrılmak suretiyle, zarara intikal ettirilecek alacağın ticari ve zirai faaliyetin elde edilmesi veya idamesi ile ilgili olması, diğer ifade ile alacağın daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş bulunması gerekmektedir..."

² Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları, Ankara, 2016, s.315.

edilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bahse konu ayrımı örneklendirmek gerekirse; ortağa ortaklık vasfıyla ilgisi olmaksızın yapılan mal ve hizmet satışı karşılığında alınması gereken bedelin tahsili gerçekleştirilemez ve diğer şartlarda ayrıca sağlanırsa söz konusu alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilmesi mümkündür. Ancak ortağa şahsi ihtiyaçları dolayısıyla verilen ve karşılığı hasılat olarak kaydedilmeyen alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu tip borç verme işlemlerinde, söz konusu alacak için adet faizi uygulanması ve bu tutarın hasılat kaydedilmesi halinde ise tahsil edilmeyen faiz gelirine ilişkin şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında herhangi bir sakınca bulunmayacak olup bu durumu ilişkin verilmiş olan bir özgelgenin ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Bir alacağın şüpheli alacak niteliği kazanabilmesi için birinci şart bu alacak ile işletmenin elde etmeyi amaçladığı ticari ve zirai kazanç arasında illiyet bağı bulunması gerekmektedir. Bu nedenle, ortaklardan olan alacaklarınızın ticari faaliyetin elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmaması nedeniyle bu alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır.

Diğer taraftan, şirketinizin ortaklardan olan alacaklarına aylık dönemler itibarıyla hesaplanan adet faizleri için Kanunda yer alan şartların yerine getirilmesi durumunda şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.”³

2.1.3- Tahsil Edilemeyen KDV İçin Karşılık Ayrılabilir Mi?

Hesaplanan KDV tutarlarının tahsil edilmesi şüpheli hale geldiği takdirde karşılık ayrılıp gider olarak dikkate alınıp/alınmayacağı hususunda iki farklı görüş bulunmaktadır.

Birinci görüşe göre; hesaplanan KDV tutarları ticari kazancın tespitinde hasılat unsuru olarak kabul edilmediği için bu şekilde doğan alacakların tahsili şüpheli hale geldiği takdirde karşılık ayrılmak suretiyle giderleştirilmesi mümkün değildir.⁴ Ayrıca KDV Kanunu'nun 58'inci maddesinde *“Mükellefin vergiye tabi işlemleri üzerinden hesaplanan Katma Değer Vergisi ile mükellefçe indirilebilecek Katma Değer Vergisi, Gelir ve Kurumlar Vergisi matrahlarının tespitinde gider olarak kabul edilmez.”* hükmü yer almaktadır. Bu hükme istinaden, tahsili şüpheli hal gelen hesaplanan KDV tutarlarının şüpheli alacak olarak kabul edilmesi ve karşılık ayrılması suretiyle giderleştirilmesi söz konusu kanun hükmüyle çelişeceğinden bu tür alacaklar için karşılık ayrılması mümkün değildir.

İkinci görüşe göre; bu tür alacaklar için karşılık ayrılması hesaplanan KDV'nin giderleştirilmesi gibi bir sonuç doğurmamaktadır. Hesaplanan KDV'nin doğrudan doğruya mal/hizmet tesliminden/ifasından kaynaklanan bir alacak olmasından dolayı tahsil edilmesi, şüpheli hale geldiği takdirde karşılık ayrılmak suretiyle giderleştirilmesinde herhangi bir sakınca bulunmamaktadır.

Hesaplanan KDV tutarlarının tahsil edilememesi, ticari hayatta fazlaca karşılaşılan bir durum olduğundan, bu konuda iki farklı görüş olması mükellefleri sürekli tereddüte *düşürmektedir. Maliye İdaresi söz konusu tereddüdün giderilmesi amacıyla yayımladığı 334 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nin V. bölümünde aşağıda yer alan açıklamalara yer vermiştir:*

“Bakanlığımıza yansıyan olaylardan, kredili mal veya hizmet satışları üzerinden hesaplanan katma değer vergisinin tahsilinin şüpheli hale geldiği durumda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda tereddüde düşüldüğü görülmüştür.

³ Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilmiş olan 20.06.2013 tarih ve 70280967-105[323-2012/12]-111 sayılı özelge

⁴ Süleyman Üçkuyu, Şüpheli Alacak ve Karşılık Uygulanması, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:268 Aralık/2003

Vergi Usul Kanununun 323'üncü üncü maddesinde bir alacağın şüpheli alacak olarak değerlendirilmesinde aranılan şartlar gösterilmiştir.

Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır.

Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır."

Söz konusu düzenleme ile konuya açıklık getirilmiş ve mükelleflerin tahsili şüpheli hale gelen KDV'leri için şüpheli alacak müessesesinden yararlanabileceği hüküm altına alınmıştır.

2.1.4- Tahsil Edilemeyen ÖTV için Karşılık Ayrılabilir Mi?

*Özel Tüketim Vergisi'nin tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususunda da tıpkı KDV de olduğu gibi iki farklı görüş bulunmaktadır. Tahsil edilemeyen KDV'lere ilişkin söz konusu görüş ayrılığının giderilmesi maksadıyla İdare tarafından 334 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile yapılan düzenleme, tahsil edilemeyen ÖTV için yapılmamıştır. Bu duruma ilişkin sadece Denizli Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 14.04.2014 tarihli ve 51421814-135[1-2012/393]-55 sayılı *özelge* bulunmaktadır. İlgili *özelgede*, tahsil edilemeyen Özel Tüketim Vergisi için aşağıdaki açıklamalara yer verilmiş olup, nihai olarak şüpheli alacak karşılığı ayrılamayacağı belirtilmiştir.*

"Özel tüketim vergisi ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal tesliminden kaynaklanan bir alacak olmakla beraber hasılat olarak kayıtlara alınmamaktadır. Bu itibarla, hasılat kaydedilmeyen özel tüketim vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılması da mümkün değildir."

Yukarıda yer verilen *özelgede* her ne kadar tahsili şüpheli hale gelen ÖTV için karşılık ayrılmayacağı belirtilmiş olsa da, 334 Sıra No.lu VUK Genel Tebliği ile KDV'ye ilişkin yapılan "*Katma değer vergisi, ekonomik faaliyetlerin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan ve işletmenin alışları sırasında ödediği, işletme alacaklarının bir unsurunu teşkil eden ve doğrudan doğruya mal (veya hizmet) tesliminden (veya ifasından) kaynaklanan bir alacaktır. Bu itibarla, katma değer vergisinden kaynaklanan alacak için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi; yukarıdaki madde hükmünde yer alan şartların mevcut olması, alacağın ilgili dönemin kayıtlarına girmesi ve katma değer vergisi beyannamelerinde beyan edilmesi halinde mümkün olacaktır."* açıklamasında değinilen hususların ÖTV için de geçerli olduğu gayet açıktır. Bu yüzden Maliye İdaresinin bu konuda idari bir düzenleme yapması ve bu düzenlemeyi yaparken de bahsi geçen tebliğde KDV için belirtilen koşulların ÖTV içinde geçerli olduğu hususunu da dikkate alması gerektiği kanaatindeyiz.

2.1.5- Ödenen Avanslar Şüpheli Alacak Olarak Değerlendirilebilir Mi?

Verilen avansların ticari ve zirai kazançların elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olup olmadığı, dolayısıyla bu tür alacaklar için karşılık ayrılması sureti ile gider olarak dikkate alınıp alınamayacağı hususunda iki farklı görüş bulunmaktadır.

Birinci görüşe göre; mal teslimi veya hizmet ifasını sağlamak üzere verilen avanslar, ticari veya zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmakla birlikte kanun gerekçesinde be-

lirtildiği üzere daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmediği için tahsili şüpheli hale geldiğinde karşılık ayrılmak suretiyle zarar yazılamayacaktır.⁵

İkinci görüşe göre; verilen ve tahsili şüpheli hale gelen avansların, ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ilgili alacaklar olması ve kanunda karşılık ayrılmasını engelleyici bir hükmün bulunmamasından dolayı verilen avanslardan kaynaklı alacaklar için de karşılık ayrılabilmesi gerekmektedir.

Bu konuda çeşitli tarihlerde verilen özgelgelere bazılarının ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

“Diğer taraftan, şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında temel unsur, ortada bir alacağın söz konusu olması ve bu alacağın tahsilinin şüpheli hale gelmiş bulunmasıdır. Şüpheli alacak karşılığı ayırıp bunu gider kaydetme imkânının sadece ticari ve zirai işletmelere tanınmış olmasının nedeni ticari ve zirai kazançlarda, elde etmenin tahakkuk esasına bağlanmış olmasıdır. Bunun sonucu olarak, ticari ve zirai işletme bünyesinde satılan mal ve hizmetin bedeli henüz tahsil edilmeden hasılatla intikâl ettirilmekte ve dönem kârının oluşumunu etkilemektedir. Satış bedeli veya hasılatın henüz alacak aşamasında iken kârın hesaplanmasında dikkate alınmış olması, sonradan bunların işletme tarafından tahsilinin şüpheli hale gelmesi durumunda dönem kârının fazla hesaplanması sonucunu doğuracaktır. Bu durumun giderilmesi için, alacağın işletmeye girme ihtimalinin kaybolduğu anda zarar yazılması zorunludur. Kısaca, şüpheli alacağın zarar kaydı, kazanç tespitindeki tahakkuk esasını düzenleyen bir esastır. Buna göre, şüpheli alacağın karşılık ayrılarak zarar yazılabilmesi için kârın oluşumunu etkilemiş, yani daha önce tahakkuk esasına göre hasılat hesaplarına intikal ettirilmiş olması gerekmektedir.”⁶

“Bu itibarla, ileride teslim alınacak bir hizmet için sipariş avansı niteliğindeki ödemelerin ticari faaliyetin devamı için yapılması ve bu tür ödemelerin Kanunun 323’üncü maddesinde belirtilen şartları haiz olması halinde, bu ödemelerin tahsil edilemediği durumlarda karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.”⁷

Özelgeler, ekseriyetle yukarıda yer alan ilk özgelgede açıklandığı gibi, verilen avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılamayacağına ilişkin iken aksi görüşte verilen özgelgede mevcuttur. Yargı kararları ise daha çok verilen avanslar için şüpheli alacak karşılığı ayrılmasında yasal isabetsizlik bulunmadığı şeklindedir.

İdarenin bir alacağın karşılık ayrılmak suretiyle gider olarak dikkate alınabilmesi için daha önce hasılat hesaplarına intikal ettirilmesi gerektiği şeklindeki görüşü, bizim de katıldığımız görüştür. Aksi durum ise, ticari faaliyetin normal icaplarının ötesinde sermayede meydana gelen eksilmenin zarar yazılması gibi bir durum ortaya çıkarır ki böylesi bir durumda kişinin veya kurumun vergilendirilmesinden bahsedilemez. Bundan dolayı söz konusu tereddüdün ve özgelgeler arasındaki farklılıkların giderilmesi amacıyla idare tarafından düzenleme yapılması yerinde olacaktır.

2.2- Bilanço Esasına Göre Defter Tutulması Gerekmemektedir

Vergi Usul Kanunu’nun 323’üncü maddesinde şüpheli alacakların gider yazılabilmesine ilişkin olarak *“Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir”* hükmü yer almaktadır. Söz konusu hükme göre, karşılığın pasif bir hesapta izlenmesi ge-

⁵ Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara, 2016, s.284

⁶ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığınca verilmiş olan 18.04.2014 tarihli ve 1035 sayılı özelge

⁷ İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığınca verilmiş olan 06.04.2015 tarihli ve 62030549-125[6-2013/354]-627 sayılı özelge

rektiği belirtilmiştir. VUK' un Bilanço başlıklı 192'nci maddesinde *"Bilanço aktif ve pasif olmak üzere iki tabloyu ihtiva eder"* hükmüne yer verilmiştir. Bu nedenle, şüpheli alacak karşılığı ayırmak suretiyle gider yazabilecek mükellefler, sadece bilanço esasına göre defter tutan mükelleflerdir. Dolayısıyla, işletme hesabı esasına göre defter tutan ticari ve zirai kazanç sahiplerinin söz konusu madde hükümünden yararlanabilmeleri mümkün değildir.

2.3- Alacak Teminatsız Olmalıdır

Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde, *"teminatlı alacaklarda karşılığın teminatı aşan kısım için ayrılabilceği"* hükmü yer aldığından, alacağın teminatsız olması şüpheli alacak karşılığı ayırmanın ön koşulu olarak belirlenmiştir. Bundan dolayı sadece teminatsız alacaklar veya bir kısmı teminatlı olan alacakların kalan kısmı (teminatsız kısım) için şüpheli alacak müessesinden yararlanılabilecektir. Burada önemli olan husus, teminatın ne olduğudur? Hatta teminatın ne olduğundan ziyade nelerin teminat olarak kabul edilmesi gerektiğidir? Bu noktada şahsi kefalet ve ihtiyati haczin teminat olarak kabul edilip/edilmeyeceği hususunda tereddüt hasıl olmaktadır.

İhtiyati hacze ilişkin detaylı açıklamaya bir sonraki başlıkta yer verilecek olup, şahsi kefaletle ilgili açıklama yapmak gerekirse; 6183 sayılı Kanunun 10'uncu maddesinde nelerin teminat olarak kabul edileceği sıralanmış⁸, söz konusu teminatları bulunmayanlar için idare tarafından kabul edilmesi kaydı şartıyla şahsi kefaletin de teminat olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Öte yandan Borçlar Kanunu'nun müteselsil kefaletle ilgili 487'nci maddesinin ilk fıkrasında yer alan, *"Kefil, borçlu ile beraber müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu sıfatı ile veya bu gibi diğer bir sıfatla borcun ifasını deruhte etmiş ise, alacaklı asıl borçluya müracaat ve rehinleri nakde tahvil ettirmeden evvel kefil aleyhinde takibat icra edebilir."* hükmü uyarınca, kefil borcun ödenmesinden sorumlu tutulmakta, hatta alacaklı doğrudan kefile müracaat edebilmekte ve hukuken borçlu gibi takip edebilme hakkına sahip olmaktadır. Dolayısıyla kefil, teminat hükmünde olmaktan ziyade borçlu ile birlikte takip edilmesi gereken bir kişi hükmünde olup, hem asıl borçlu hem de kefil hakkında dava açılması veya icra takibine başvurulması halinde alacak için karşılık ayrılacaktır.⁹

2.3.1- İhtiyati Haciz Teminat Hükmünde Midir?

İhtiyati haciz, borçlunun mal kaçırmasını, borcunu ödemekten veya imkânı varken taahhütte bulunmaktan kaçınması önlemek amacı ile alacaklılar tarafından alınan mahkeme kararına istinaden icra dairelerince borçluya ödeme için herhangi bir süre verilmeksizin tesis edilen alacağın korunmasına yönelik hukuki bir işlemdir. İhtiyati haczin kaldırılması ise 6183 sayılı Kanunun başlıklı 16. maddesine göre teminat gösterilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu yüzden ihtiyati haciz, alacağın tahsilini garanti altına almaktadır. Dolayısıyla bu durumdaki bir alacağın tahsilinin şüpheli hale geldiğinden bahisle karşılık ayrılması da doğru olmayacaktır. Görüşümüzü destekler nitelikte olan Kayseri Vergi Dairesi

⁸ 6183 Sayılı Kanuna göre teminat olarak kabul edilenler; 1-Para, 2-Bankalar ve özel finans kurumları tarafından verilen süresiz teminat mektupları, 3-Hazine Müsteşarlığınca ihraç edilen Devlet iç borçlanma senetleri veya bu senetler yerine düzenlenen belgeler, 4-Hükümetçe belli edilecek milli esham ve tahvilat, 5-İlgililer veya ilgililer lehine üçüncü şahıslar tarafından gösterilen ve alacaklı amme idaresince haciz varakasına müsteniden haczedilen menkul ve gayrimenkul mallar

⁹ Yüksel Koç, Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:352 Aralık/2010, s.21-30

Başkanlığı'nca verilen 19.06.2012 tarihli ve B.07.1.GİB.4.38.15.02-105[VUK-21-228]-78 sayılı özelgede ise özetle aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir:

"Kanun hükmü, teminatlı alacaklarda bu karşılığı teminattan geri kalan miktarla sınırlamakta, alacağın ipotek, haciz, rehin, kefil vs. suretlerle teminata bağlanmış olması halinde, şüpheli alacak karşılığı ayrılmayacağını kabul etmiş bulunmaktadır.

Şüpheli alacak uygulamasında teminat sayılan haller arasında bulunan (alacaklının alacağının tahsili için icra daireleri aracılığıyla uygulanan) hacizler, alacağın tahsilinin kuvvetle muhtemel olduğunu ve alacağın teminatsız kalmadığının göstergesi olarak değerlendirilmekte olup, borçluların mal, hak veya alacaklarına haciz konulması suretiyle söz konusu alacağın haciz konulan kısmı teminatlı hale gelmektedir.

Yukarıda yapılan açıklamalara göre, alacaklıların alacaklarının tahsili için borçluların mallarına icra daireleri aracılığıyla uygulattığı hacizler Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesi kapsamında teminat kapsamında kabul edileceğinden, alacakların hacze konu edilmiş kısmı için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmamaktadır. Ancak, değerlendirme günü itibariyle söz konusu alacağın (ihtiyati/kesin haciz konulmak suretiyle elde edilen) teminatı aşan kısım itibariyle anılan maddedeki şartların oluşması halinde şüpheli alacak olarak değerlendirmeye tabi tutulabilmesi imkan dahilindedir."

Yapılan açıklamalar ve özgelere de anlaşılacağı üzere ihtiyati haczin varlığı alacağı koruma altına almakta olup, bu durumdaki bir alacak için karşılık ayrılması doğru olmayacaktır.

2.4- Alacağın Tahsili Şüpheli Hale Gelmelidir

213 sayılı VUK' un 323'üncü maddesinde alacağın sadece iki halde şüpheli hale geleceği kabul edilmiştir. Söz konusu kanun hükmüne göre;

- Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar
  - Yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar
- Şüpheli alacak olarak kabul edilmektedir.

2.4.1- Dava veya İcra Safhasında Olan Alacaklar

VUK'un 323'üncü maddesinde, dava ve icra safhasında bulunan alacaklar, diğer şartlarında varlığı halinde şüpheli alacaklar olarak kabul edilmiştir. Bir alacağın dava veya icra safhasında olması, o alacağın şüpheli alacak olarak nitelendirilebilmesi için yeterlidir. Alacağın, dava veya icra safhasında olduğunun kabulü için ise mahkemeye dava ya da icraya takip dilekçesi ile başvurulmuş olması gerekmektedir. Ancak dava ve icra sürecinin ciddi şekilde takip edilmesi gerekmekte olup, ciddi bir takip yapılmaması halinde dosya takipten düşeceği için alacak, şüpheli alacak olarak kabul edilemeyecektir.¹⁰ Ayrıca dava ve icra safhasının ciddiyetle takip edilmesi gerektiği hususuna İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nca verilen 04.04.2011 ve 21.06.2012 tarihli özelgede de yer verilmiştir.

---

¹⁰ Hacı Mehmet Altundağ, Şüpheli Alacak Değerlemesinde Özellikli Hususlar ve Güncel Sorunlar, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 329 Şubat/2016, s.143-152

2.4.1.1- İflas Halinde Olan Borçlulardan Olan Alacaklar Şüpheli Sayılır Mı?

İİK 193'üncü ve 194'üncü maddelerinde yer alan hukuki düzenlemelere göre, iflas hali münferit icra takiplerini durdurmakta hatta kesinleşmesi halinde takipleri düşürmektedir. Ayrıca iflasın tasfiyesi süresince iflas halinde olan kurumlardan olan alacakların tahsilini gerçekleştirmek amacıyla alacaklının dava veya icra yoluyla alacağını takip edebilmesi yasal olarak mümkün bulunmamaktadır. Bundan dolayı, mezkur kanun, alacaklılara iflas halinde olan borçlulardan olan alacaklarını tahsil edebilmeleri için iflas masasına kayıt yaptırmak suretiyle alacaklarını tahsil edebilme hakkı tanımaktadır.¹¹

Çalışmanın önceki bölümlerinde de belirtildiği üzere VUK 323'üncü maddesine göre bir alacağın şüpheli hale gelebilmesi için dava ve icra safhasında olma şartı getirilmiştir. Ancak iflas halinde olan bir kuruma yukarıda yer verilen yasal mevzuat dikkate alındığında dava veya icra takibi yapılması mümkün bulunmamaktadır. İşte bu noktada şüpheli alacak müessesinin işlemeze hale geldiği ve müflisten olan alacaklara karşılık ayrılamayacağı düşünülebilir. Hem İİK hem de VUK' un ilgili hükümlerinin sığ bir şekilde dikkate alınması ve kanunun ruhunun göz ardı edilmesi halinde bu durumun haklı bir vaziyet alacağı tabidir. Ancak VUK' un 3'üncü maddesinde de belirtildiği üzere, kanunlar lafzı ve ruhu ile hüküm ifade etmektedir. Bundan dolayı VUK 323'üncü madde de yer alan dava ve icra safhasında yer alma hükmünü bir şekil şartı olarak değil de alacaklının borçlarını tahsil edebilme gayesiyle kanun nezdinde ciddi bir takip yapıp yapmadığı olarak düşünmek daha doğru olacaktır. İflas hali de esasen küllü bir icra yolu olmasından dolayı alacaklılar, cebri icra yoluna başvurarak alacaklarını tahsil imkanına sahip olmasa da iflas masasına kayıt yaptırarak alacaklarının tahsili için ciddi bir takip yoluna başvurmuş bulunmaktadırlar.

Yapılan açıklamalara istinaden iflas masasına kaydedilen alacaklar için kaydedildiği tarih itibarıyla şüpheli alacak karşılığı ayrılması gerektiği sonucuna varılmıştır. Maliye İdaresi'nin vermiş olduğu özgelelerde¹² de iflas masasına kayıt yaptırılmasının şüpheli alacak karşılığı ayrılması için yeterli olduğu açıkça belirtilmiştir.

2.4.1.2- İflasın Ertelemesi Kararı Bu Kapsamda Değerlendirilebilir Mi?

İflas erteleme müessesesi, TTK 377'nci maddesi ile İİK 179'uncu maddesinde düzenlenmiş olup, mali durumu bozulan sermaye şirketleri ile kooperatiflerin sermayesinin korunması için gerekli tedbirlerden biri olduğu belirtilmiştir. Söz konusu kanun maddeleri uyarınca yönetim kurulu, tasfiye memuru veya bir alacaklı şirketin, firmanın mali durumunun düzeltilmesinin mümkün olduğuna dair bir iyileştirme projesini mahkemeye sunarak iflasın ertelenmesini talep edebilir. Mahkeme projeyi ciddi ve inandırıcı bulursa, iflasın ertelenmesine karar verir. İflas erteleme sonucunda borçlu firma faaliyetine eskisi gibi devam eder ve firmadan alacakları dolayısıyla kamu alacaklıları dahil kimse yasal takip yapamaz.¹³ İşte bu nokta da Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenmiş olan şüpheli alacaklara ilişkin hüküm, iflas erteleme müessesesi ile ilgili hale gelmektedir.

İflas erteleme kararı verilmesi durumunda alacakların, Vergi Usul Kanunu açısından şüpheli hale gelip gelmediği, karşılık ayrılıp ayrılamayacağı hususu net değildir. Çünkü iflasın ertelenmesi durumunda alacakların, şüpheli alacak olarak kabul edilmesi için dava ve icra safhasında olma şartı

¹¹ Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları, Ankara, 2016, s.311

¹² Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığınca verilmiş olan, 11.04.2014 tarihli ve 64597866-105[323-2014]-46 sayılı özelge

¹³ Ender İnelli, İflas Erteleme Müessesesi ve Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması Karşısındaki Durumu, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:341 Ocak/2010, s.120-132

imkansız hale gelmektedir. Zaten Maliye İdaresi'nin de bu konuyla ilgili birbiriyle çelişen iki özeldesi bulunmaktadır. İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından 20 Ocak 2006 tarihinde verilen özeldede iflas erteleme kararı verilmesi halinde alacakların şüpheli olarak kabul edilmeyeceği ve karşılık ayrılmayacağı belirtilmiştir. Ancak iflas erteleme durumunda alacakların, şüpheli olarak kabul edilebileceği ve karşılık ayrılabilmesine ilişkin olarak yine İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından 07 Aralık 2010 tarihinde verilen özeldenin sonuç kısmında ise aşağıdaki açıklamalara yer verilmiştir:

“Yukarıda yapılan açıklamalara göre; pasifleri aktiflerinden fazla olan, diğer bir deyişle borca batık olan bir işletmenin belli koşullarla geçici olarak iflasına karar verilmesini önlemek, varlığını ve faaliyetini sürdürmesini sağlamak amacıyla şirketi idare veya temsille görevlendirilmiş olanlar ya da alacaklılar tarafından iyileştirme projesi hazırlanıp mahkemeye ibrazı ve mahkemenin de bu projeyi inandırıcı bulması halinde iflasın ertelenmesi söz konusu olmakta, bu kararın verilmesi firmadan alacağı olanların alacaklarını tahsil etme imkânını ortadan kaldırmamakta, salt icra takipleri engellenmektedir. İcra ve İflas Kanunu uyarınca iflasın ertelenmesi uygulamasında icra takipleri ertelenmekte olup, erteleme kararı dava açsın açmasın tüm alacaklılar bakımından sonuç doğuracağından alacaklıların dava açmalarına ve icra takibi yapmalarına gerek yoktur.

Bu sebeple, gerek alacaklı olunan şirket hakkında “iflasın ertelenmesi” kararının verilmesi ile iflasa ilişkin şartların varlığının tamamen ortadan kalktığından söz edilemeyecek olması, gerekse iflası ertelenen borçlu şirketin takibi İcra ve iflas Kanunu hükmü uyarınca engellendiği hususları birlikte değerlendirildiğinde iflası ertelenen şirketten tahsil edilemeyen ve kanunen takibine de imkân olmayan alacaklar için mahkemece iflasın ertelenmesine ilişkin kararın verildiği hesap döneminde şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.”

İflas ertelemeye ilişkin yasal mevzuat, şüpheli alacaklar çerçevesinde değerlendirildiğinde şu sonuca varılmıştır; iflas aşamasına gelmiş bir şirketin borçları aktiflerini geçmiş durumdadır. Yani sermayesi büyük oranda aşınmış ve borçları ödenemiyor hale gelmiştir. İflas erteleme kararının yasal takipler yapılması imkansız hale getirmesinden dolayı da şüpheli alacak karşılığı ayrılması için dava ve icra safhasında olma şartı imkansız hale gelmektedir. Bu yüzden iflas erteleme kararı verilmesi durumunda şüpheli alacaklar için dava ve icra safhasında olma şartının aranmasına gerek bulunmadığı kanaatindeyiz. Çünkü alacak iflas erteleme kararı ile zaten şüpheli hale gelmiştir. Ancak uygulamada bu hususa ilişkin ortaya çıkan tereddütler olması ve birebiriyle çelişen özeldelerin bulunması sebebiyle bu konuda idare tarafından yasal düzenleme yapılması gerekmektedir.

2.4.1.3- Yurtdışından Olan Alacaklarda Dava veya İcra Safhası

Yurtdışından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılabilmesi hususunda Vergi Usul Kanunu'nun karşılık ayrılmasını düzenleyen hükümleri yurt içi ve yurt dışı alacaklar yönünden bir farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla yurt içinden olan alacaklarda olduğu gibi yurt dışından olan alacaklarda da şartların oluşması durumunda, şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir. Yurt dışından olan alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması ile ilgili şartların oluşabilmesi tıpkı yurt içinden olan alacaklar için olduğu gibi, alacağın dava veya icra safhasında bulunmasına bağlıdır. Bu yüzden asıl önem arz eden husus alacağın dava ve icra safhasında olduğunun ne şekilde tevsik ve ispat edileceğidir.¹⁴ Aşağıda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere bu konuda Mali İdare ile Danıştay'ın

¹⁴ Fatih Güven, Bekir Çelik, Şüpheli Ticari Alacak Müessesesinde Özellik Arz Eden Bazı Hususlar, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:381 Mayıs/2013, s.61-74

görüş birliği olmayıp, Mali İdare'ye göre yurt dışından olan alacakların şüpheli alacak olarak kabul edilmesi ve giderleştirilmesi için yurtdışındaki firmanın mukim olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya o ülkede icra takibinde bulunulması gerekmektedir. Ayrıca yurt dışından olan alacakların dönem sonunda değerlendirilmesi nedeniyle oluşacak kur farklarının da asıl alacak gibi kabul edilmesi gerektiğinden, asıl alacağın şüpheli hale gelmesi halinde bu alacağa bağlı kur farklarının da şüpheli alacak olarak kabul edilebilmesi ve karşılık ayrılmak suretiyle giderleştirilebilmesi gerekmektedir.

Konu ile ilgili olarak İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilmiş olan 04.04.2011 tarihli ve B.07.1.GİB.4.34.19.02-019.01-230 sayılı özelgede özetle aşağıdaki ifadelere yer verilmiştir.

“Yurt dışından olan alacakların şüpheli hale geldiğinin ispatlanabilmesi için ticari iş yapılan firmanın mukim olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya icra takibinde bulunulması gerekmektedir. Yurt dışından olan alacakların dönem sonunda değerlemesi nedeniyle oluşacak kur farkları da asıl alacağın akıbetine tabi olduğundan asıl alacak şüpheli hale geldikten sonra bu alacağa bağlı olarak oluşan kur farkları için de şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalar çerçevesinde, yurt dışından olan alacaklarınız için iş yaptığınız firmanın mukim olduğu ülkenin mahkemelerinde dava açılması veya ilgili ülkenin icra mevzuatı uyarınca icra takibine başlanması halinde alacağın Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesine göre şüpheli hale geldiği kabul edilebilecek olup söz konusu takiplere başlanıldığı hesap döneminde karşılık ayrılması mümkün bulunmaktadır.”

Durum bu şekilde olmakla birlikte, Danıştay 4. Dairesi'nin vermiş olduğu 27.05.2010 tarihli E.2008/399 ve K.2010/3271 sayılı kararda yurt dışından olan bir alacağa yurt dışında icra takibi veya dava açılmaksızın Türkiye'de başlatılacak icra takibiyle de karşılık ayrılacağı belirtilmiştir.

2.4.2- Yapılan Protestoya veya Yazı ile Bir Defadan Fazla İstenilmesine Rağmen Borçlu Tarafından Ödenmemiş Bulunan Dava ve İcra Takibine Değmeyecek Derecede Küçük Olan Alacaklar

Şüpheli alacaklar ile ilgili olarak yapılan düzenlemede karşılık ayrılabilmesi için alacağın muhakkak dava aşamasında olması tek şart olarak düzenlenmemiş bazı alacaklar için protesto çekilmesi veya yazı ile bir defadan fazla istenmesinin de yeterli olacağı hüküm altına alınmıştır. Ancak bu istisnai düzenlemeden sadece *“küçük alacakların”* yararlanabileceği belirtilmiş buna karşın küçük alacaklar ifadesinden ne anlaşılması gerektiği kanun metninde açıklanmamıştır. 284 sıra No.lu VUK Genel Tebliği'nde, dava ve icra takip masraflarının oluşturduğu maliyetin, takibi yapılacak olan alacakla kıyaslanması yoluyla alacağın *“küçük alacak”* kapsamına girip girmeyeceğinin tespit edileceği ifade edilmiştir. Dava/icra takip masrafının dava edilen veya icra takibi yaptırılacak olan alacak tutarından fazla olması halinde protesto veya yazı ile birden fazla isteme yolu ile de alacak şüpheli sayılabilecek ve karşılık ayrılabilir.

Konuyla ilgili olarak Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından verilen 22.06.2011 tarihli ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-8114-449 sayılı özelgenin metnine aşağıda yer verilmiştir:

“Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların tespiti açısından dava edilecek alacak için avukatlık ücreti, yargı harcı, notere yapılacak ödemeler ile posta giderleri toplamı dikkate alınarak tahmini bir dava maliyeti bulunacak ve bu tutar alacakla kıyaslanacaktır. Tahmini dava maliyetinin alacaktan daha büyük olması halinde, mahkemeye başvurulmadan protesto veya yazı ile bir defadan fazla istenerek tahsil edilemeyen alacak için karşılık ayrılması mümkün olabilecektir. Buna

göre, söz konusu alacağınızın dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklardan olup olmadığının tespiti açısından yukarıdaki kıyaslamayı yapmanız gerekmektedir. Tahmini dava maliyetinin alacaktan daha büyük olması halinde, mahkemeye başvurmadan protesto etmeniz veya yazı ile bir defadan fazla istemenize rağmen tahsil edemediğiniz takdirde, söz konusu alacağınız için şüpheli alacak karşılığı ayırmanız mümkündür.”

2.4.2.1- Yazılı Talep Özel Kargo Şirketi Aracılığıyla Gönderilebilir Mi?

Küçük sayılan alacaklar için yazı ile birden fazla talep edilmiş olması ve protesto edilmiş olması halinde karşılık ayrılabilceği 213 sayılı VUK un 323'üncü maddesinde açıkça ifade edilmiş olsa da yazı ile isteme sürecinin ayrıntılarına ilişkin açıklamalara yer verilmemiştir. Bu durumda mükelleflerin yazılı taleplerini özel kargo şirketleri ile göndermeleri halinde şüpheli alacakları için karşılık ayırıp/ayıramayacakları konusunda tereddüt yaşamaktadırlar. Bu tereddütleri gidermek amacı ile 24.07.2012 tarihli ve B.07.1.GİB.4.99.16.01.0-VUK-323-167 sayılı “Dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar için düzenlenen yazının özel kargo firması ile gönderilmesi durumunda şüpheli alacak kaydı yapıp yapılamayacağı” konulu özelge verilmiş olup, söz konusu özelgenin ilgili kısmı aşağıdaki gibidir:

“Bahsi geçen madde hükmünden de anlaşılacağı üzere “yazı ile isteme” herhangi bir şekil şartına bağlanmamıştır. Bununla birlikte ilgili kanun metninde borcun istenilmesine ilişkin yazıların taahhütlü olarak gönderileceği hususunda hüküm bulunmamış olsa da, şüpheli alacak karşılığı ayırabilmek için “yazı ile borcun bir defadan fazla istenmesi” halinin tarafınızca tevsik edilebilmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 3'üncü maddesinin (b) bendinde, vergilendirmede vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin esas olduğu, vergiyi doğuran olay ve bu olaya ilişkin muamelelerin gerçek mahiyetinin yemin hariç her türlü delille ispatlanabileceği belirtilmiştir.

Yukarıda belirtilen hüküm ve açıklamalardan da anlaşılacağı üzere dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacakların yazı ile istenmesi durumunda,

Yazının farklı günlerde muhatabına bir defadan fazla ulaşmış olması,

Yazının borçlunun kendisine veya hukuken teslim alabilecek şahıslara tebliğ edilmiş olması,

Yazının kime ve hangi tarihte tebliğ edildiğini tevsik eden evrakın zamanaşımı süresince muhafaza edilmesi,

Mezkur Kanununun 323'üncü maddesinin uygulamasına mahsus olması,

Yazıların özel kargo şirketi vasıtasıyla gönderilmesinin posta mevzuatına aykırılık teşkil etmemesi, şartıyla borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün bulunmaktadır.”

Bahse konu özelgeden de anlaşılacağı üzere, yazı ile talebin özel kargo şirketi aracılığı ile yapılması halinde VUK'un 323'üncü maddesinde sayılan diğer şartların da ayrıca sağlanmış olması şartıyla şüpheli alacak karşılığı ayrılacaktır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, karşılığı ayıran tarafın alacağını yazı ile birden fazla istediğini tevsik edebilmesi ve özellikle denetimler/incelemelemler sırasında durumunu belgeler ile ispat edebiliyor olmasıdır.

2.4.3- Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Tahsil Edilemeyen Alacaklar Şüpheli Sayılır Mı?

Şüpheli alacak müessesesinden yararlanabilmenin öncelikli şartı uygulamanın adından da anlaşılacağı üzere alacağın şüpheli hale gelmesidir. Alacağın şüpheli hale gelmesi ve şüpheli alacak kar-

şılığı ayrılması noktasında ne kanun lafzında ne de alt düzenlemelerde borçlu tarafın niteliğine ilişkin herhangi bir belirleme yapılmamış ve bir kıstas getirilmemiştir. Bu nedenle kamudan olan alacaklar için diğer şartların da sağlanması kaydı ile karşılık ayrılabilmesi görüşünü benimseyenler mevcuttur. Ancak bu hususu 213 sayılı VUK'un üçüncü maddesinde ifade edilen "gerçek mahiyet" çerçevesinde değerlendirmek gereklidir. Bu itibarla, kamudan olan alacağın sıra dışı koşullar¹⁵ haricinde devlet tarafından er yada geç muhakkak ödeneceği açıktır. Buradan hareketle, tahsil edileceği bu derecede açık olan kamu kaynaklı alacaklar için karşılık ayrılmasının uygun olmayacağı kanaatindeyiz. Bizim de savunduğumuz görüşü destekleyen 21.02.2012 tarihli ve B.07.1.GİB.4.06.18.02-32323-7986-282 sayılı özeltede özetle aşağıdaki ifadelerle yer verilmiştir.

"Şüpheli alacak karşılığı ayrılmasındaki temel unsur oluşması beklenen bir zararın varlığıdır. Kamu idare ve müesseselerinden kaynaklanan bir alacağın zamanında tahsil edilememesi durumunda, bu alacağın tahsilinin imkansız hale geldiği düşünülerek ya da tahsili mümkün olmayacağı kanaati ile dönemsellik ilkesi gereği söz konusu alacakların şüpheli alacak olarak değerlendirilip karşılık ayrılması kamu idare ve müesseselerinin borçlarını ödememesi düşünülmemeyeceğinden söz konusu olamaz.

Yukarıda yer alan hüküm ve açıklamalara göre, şirketinizin kamu kurum ve kuruluşlarından olan doğalgaz alacakları için şüpheli alacak karşılığı ayrılması mümkün değildir."

2.5- Şüpheli Hale Geldiği Yılda İhtiyari Olarak Ayrılmayan Karşılık Sonraki Yıllarda Ayrılabilir Mi?

Şüpheli alacaklara ilişkin karşılık ayırma işleminin, alacağın şüpheli hale geldiği yılın değerlendirilmesinde yapılması gerektiği yönünde yaygın bir düşünce mevcut olup, bu hususta biz de alacağın şüpheli hale geldiği yılda karşılık ayrılması gerektiği düşüncesindeyiz. Şüpheli alacaklara karşılık ayrılması, VUK'un değerlendirme adlı üçüncü kitabında amortisman başlığı altında alacaklarda amortisman kısmında düzenlendiğinden, karşılık ayrılma zamanı hususunda da amortismanlar hakkında uygulanan genel koşullar dahilinde hareket edilmesi gerekmektedir. Amortisman hesaplaması yapılırken her yıla ilişkin değer kaybının ilgili olduğu yılda ayrılması, ayrılmaması durumunda ise sonraki dönemlerde söz konusu amortismanların ayrılmayacağı belirtilmiştir. Bundan dolayı şüpheli alacaklar ilişkin karşılık ayırma işleminin, alacağın şüpheli hale geldiği yılın sonunda yapılması gerekmektedir. Karşılık ayrılmasında esas olan, alacağın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmasıdır. Amortisman ayrılması mükellefin ihtiyarında olduğu gibi alacağın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılmaması halinde de mükellefin ihtiyarını karşılık ayırmama yönünde kullandığı varsayılacak ve bu nedenle izleyen dönemlerde karşılık ayrılmayacaktır.¹⁶

Her ne kadar görüşümüz alacağın şüpheli hale geldiği dönemde karşılık ayrılması yönünde olsa da bu konu hakkında yargı organlarınca verilmiş olan aksi yönde kararlar da mevcuttur.¹⁷ Savunduğumuz ve yaygın görüşü destekleyen yargı kararı ise Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu tarafından 08.12.2006 tarihinde¹⁸ verilmiş olup, bahse konu kararda şüpheli alacak karşılığının ancak alacağın

¹⁵ Devletlerin borçlarını ödeyemediği moratoryum ilanı gibi hallerde kamudan olan alacakların da şüpheli alacak sayılarak karşılık ayrılabilir.

¹⁶ Suat Sangül, Vergisel Yönleriyle Genle Muhasebe, Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları, Ankara, 2017, s.156

¹⁷ Danıştay 4. Dairesi'nin E: 1992/719, K: 1992/4809 sayılı ve 10.11.1992 günlü kararı

¹⁸ Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulu'nun 08.12.2006 tarih ve E: 2006/291, K: 2006/334 sayılı kararı

şüpheli hale geldiği yılda ayrılabilceği hükmü verilmiştir. Kararın gerekçesinde, mükelleflere bu konuda serbesti tanınması halinde, mükelleflerin karşılığı en çok kar ettikleri dönemde ayırmak suretiyle matrahlarında aşınma meydana getirecekleri, bu durumun ise şüpheli alacak karşılığı ayrılması hususunda yapılan yasal düzenlemenin mantığı ile bağdaşmayacağı ifade edilmiştir.

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, karşılık ayrılmasında yıl açısından bir serbestlik tanınmamış, alacak hangi yıl içerisinde şüpheli hale geldiyse o yılda karşılık ayrılması gerektiği belirtilmiştir. Ancak şüpheli hale geldiği yıl aşılmamak suretiyle geçici vergi dönemleri açısından bu bir kısıtlama yapılmamıştır. Bu hususa ilişkin 217 No.lu GVK Genel Tebliğinde; “*Şüpheli hale gelen alacaklar için değerlendirme günü itibarıyla karşılık ayırma şartlarının bulunup bulunmadığına bakılarak, şartların gerçekleşmesi halinde karşılık ayrılabilir. Şüpheli hale gelen alacağın içinde bulunduğu hesap dönemini aşmamak üzere geçici vergi dönemlerinden herhangi birinde karşılık ayırmak mümkündür.*” şeklinde açıklama yapılmıştır.

3- SONUÇ

Yazımızda VUK'un 323'üncü maddesi ile düzenleme altına alınan ve tahakkuk esasına göre vergilendirilen ticari-zirai kazanç sahibi mükelleflerin elde edemedikleri gelirler üzerinden vergilendirilmesini engellemek temel mantığı üzerine inşa edilmiş olan “*şüpheli alacak karşılığı*” müessesesini, bu konuda hakkında özellikli ve tartışmalı gördüğümüz hususlar çerçevesinde açıklamaya çalıştık. Mükelleflerin bu uygulamadan yararlanırken tereddüt yaşadıkları noktalarda muhakkak ilgili birimlerden özelge talep etmelerinin yerinde olacağı kanaatindeyiz. Ancak farklı görüşlerin savunulduğu hususlara ilişkin kanun koyucu tarafından yapılacak düzenlemeler ile netleştirmesinin daha uygun olacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

- 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
- 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
- 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu
- ALTUNDAĞ, H. M. Şüpheli Alacak Değerlemesinde Özellikli Hususlar ve Güncel Sorunlar, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı: 329, Şubat/2016
- Beyanname Düzenleme Rehberi, Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları, Ankara, 2016
- Beyanname Düzenleme Kılavuzu, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, Ankara, 2016
- GÜVEN, F., ÇELİK, B. Şüpheli Ticari Alacak Müessesesinde Özellik Arz Eden Bazı Hususlar, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 381, Mayıs/2013
- İNELLİ, E. İflas Ertelemesi Müessesesi ve Şüpheli Alacak Karşılığı Uygulaması Karşısındaki Durumu, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 341 Ocak/2010
- KOÇ, Y. Şüpheli, Değersiz ve Vazgeçilen Alacakların Değerlemesi, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı: 352, Aralık/2010
- SARIGÜL, S. Vergisel Yönleriyle Genel Muhasebe, Vergi Müfettişleri Derneği Yayınları, Ankara, 2017
- ÜÇKUYU, S. Şüpheli Alacak ve Karşılık Uygulaması, Vergi Dünyası Dergisi, Sayı:268 Aralık/2003